

ΤΡΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΟΙ ΤΗΣ ΒΙΕΝΝΗΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΛΑΪΟΥ

Μεταξύ των Ἑλλήνων τῆς Βιέννης, τῶν ὁποίων αἱ ψυχαὶ ἐδονήθησαν ἀπὸ τὴν προσωπικὴν γνωριμίαν καὶ ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐθνεγέρτου Ρήγα Βελεστινλή, ὑπῆρξαν ἀναμφιβόλως καὶ οἱ Θεσσαλοὶ Ἄνθιμος Γαζῆς, Ἀνδρέας Μαχούτης καὶ Ζήσης Δαούτης, περὶ τῶν ὁποίων παρέχουμε ἀγνώστους μέχρι τοῦδε πληροφορίας, ἀντληθείσας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Αὐστρίας.

I. ΑΝΘΙΜΟΣ ΓΑΖΗΣ

Μετὰ τὴν ἀπόλυσιν τοῦ ἱερομονάχου Παρθενίου ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἐφημερίου τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς Βιέννης (20 Ἰανουαρίου 1796),¹ ἡ Δωδεκάς, ἦτοι ἡ δωδεκαμελὴς διοικητικὴ ἐπιτροπὴ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐκείνης Κοινότητος, ἀνέθεσεν εἰς τρία μέλη αὐτῆς, καὶ διὰ εἰς τοὺς Δημήτριον Μαμάραν, Ἰακωμῆν Παῖκον καὶ Κυριακὴν Τζερατζούλην, τὴν ἐξεύρεσιν ἐνὸς ἄλλου, καταλλήλου ἐφημερίου. Γενομένων σχετικῶν ἐνεργειῶν ἐξευρέθησαν μετὰ περὶ ἑξήμισιν ὀλίγων μηνῶν δύο ὑποψήφιοι ἐφημέριοι, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ μὲν εἰς προήρχετο ἐκ Θεσσαλονίκης, ὁ δὲ ἕτερος ἐξ Ἀδριανουπόλεως. Ἡ Δωδεκάς, συνελθοῦσα εἰς συνεδρίαν τὴν 11ην Μαΐου 1796 καὶ λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς καὶ πληροφορίας περὶ ἐκατέρου τῶν ὑποψηφίων, προέβη εἰς ψηφοφορίαν, ὅποτε «κατὰ τοὺς ψήφους τῶν πλειόνων ἐφάνη εὐκόλον νὰ προσκαλεσθῆ ὁ Ἄνθιμος ἀπὸ Θεσσαλονίκης»².

Πρόκειται περὶ τοῦ Θεσσαλοῦ Ἄνθιμου Γαζῆ, ὅστις γεννηθεὶς ἐν Μηλιαῖς τοῦ Πηλίου καὶ νεώτατος χειροτονηθεὶς ἱερεὺς³, ἐμόνασε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν τῇ ἐν Ἄθω Μονῇ τοῦ Καρακάλου — διὸ καὶ εἰς τὰς συστατικὰς πρὸς τὴν Κοινότητα τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐπιστολάς φέρεται μὲ τὴν ἐπωνυμίαν Καρακαλιβός — καὶ κατόπιν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐχειροτονήθη ἀρχιμανδρίτης καὶ ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ φιλογενοῦς μεγαλεμπόρου Ἀγγελῆ Μαμάρα.

Ἄν ὑπὸ τὴν ἀνωτέρω φράσιν «ὁ Ἄνθιμος ἀπὸ Θεσσαλονίκης» ὑποδηλοῦται, ὅτι ὁ Γαζῆς ἦτο ἐκεῖ ἐφημέριος, δὲν δύναται ἄλλοθεν νὰ πιστοποιηθῆ. Ἐπίσης δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῆ ἡ πλέον τοῦ ἔτους καθυστέρησις τῆς ἀναχωρήσεώς του διὰ τὴν Βιέννην⁴, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμε τὸ πρῶτον τοῦ ταξιδίου ὑπὸ τὰς ἀκολούθους συνθήκας.

Ὅταν ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς ἐφθασε κατὰ τὸν Αὐγούστου τοῦ 1797 εἰς τὸν Rothenthurm (= Ἐρυθρόπυργον) τῆς Τρανσυλβανίας — ὅπερ σημαίνει ὅτι ἐταξίδευσεν διὰ μέσου τῆς Βλαχίας —, αἱ συνοριακαὶ ἀρχαὶ δὲν τοῦ ἐπέτρεψαν τὴν εἴσοδον εἰς τὴν αὐστριακὴν ἐπικράτειαν. Πληροφορηθεῖσα δὲ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, ὑπέβαλεν ἀμέσως εἰς τὸ Δικαστήριον Εὐγενῶν τῆς Κάτω Αὐστρίας (Niederosterreichisches Landrecht), εἰς τὸ ὁποῖον ὑπήγετο διοικητικῶς, τὴν ἐξῆς αἴτησιν:

1. Ὁ Παρθένιος προήρχετο ἐκ τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ Ὁρει μονῆς τοῦ Κουτλουμουσιου, ἀπέθανε δὲ τῆ 22α Ἰουλίου 1796 πνιγὸς ἐν τῷ Δουβάβει. Ἐδστρατιάδης Σωφρόνιος, Ὁ ἐν Βιέννην Ναὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ ἡ Κοινότης τῶν Ἑλλήνων Ὁθωμανῶν ὑπηκόων (Ἀλεξάνδρεια 1912), σ. 132.

2. Ἐδστρατιάδης, ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 172, ὅπου εἶναι δημοσιευμένον τὸ σχετικὸν πρακτικόν.

3. Ὁ Γούδας Ἄναστ., Βίοι παράλληλοι, τόμ. Α' (Ἀθήναι 1869), σ. 350 γράφει ὅτι ὁ Γαζῆς ἐγένετο ἱερεὺς ἐν ἡλικίᾳ 17 ἐτῶν.

4. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Παρθενίου προσελήφθη ὡς λειτουργὸς τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὁ τυχαίως διελθὼν ἐκ Βιέννης ἱερομόναχος Σεραφεῖμ ὁ Λαυριώτης, ὅστις παρέμεινεν ἐκεῖ ἐπὶ 6 μῆνας. Ἐδστρατιάδης, ἐνθ' ἀνωτέρω, σσ. 134-136.

«Ἐπεραξιοτίμον Καισαροβασιλικὸν Δικαστήριον Εὐγενῶν!

Οἱ ὑπογεγραμμένοι, εὐρεθέντες εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἐκλέξωσι πρὸς σωτηρίαν τῶν ψυχῶν τῶν ἑναν ἄλλον ἱερέα καὶ πνευματικόν, διότι καθὼς εἶναι ἤδη γνωστὸν εἰς τὴν Ἐμετέραν Ἐψηλὴν Ἀρχὴν ὁ μέχρι τοῦδε ἱερεὺς Παρθένιος ἐτελεύτησε πρὸ πολλοῦ, ἐξέλεξαν ὡς ἱερέα τὸν ἀρχιμανδρίτην κύριον Ἄνθιμον καὶ τὸν προσεκάλεσαν ἐδῶ δυνάμει τοῦ ἀπὸ 30 Νοεμβρίου 1791 (§ 5) εἰς αὐτοὺς χορηγηθέντος Ἐψίστου προνομίου, οὗτος δὲ εὐρίσκεται ἤδη εἰς τὸ λοιμοκαθατήριον τοῦ Rothenthurm παρὰ τὴν πόλιν τῆς Τρανσυλβανίας Hermannstadt. Ἴνα λοιπὸν ὁ ἐν λόγω ἀρχιμανδρίτης δυνηθῆ νὰ συνεχίσῃ τὸ ταξιδίον του μέχρις ἐδῶ ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως διὰ μέσου τῶν καισαροβασιλικῶν χωρῶν, οἱ ὑπογεγραμμένοι παρακαλοῦσι τὸ Ἐπεραξιοτίμον Δικαστήριον Εὐγενῶν, ὅπως τοῦτο εὐδοκήσῃ νὰ χορηγήσῃ τὴν σχετικὴν ἀδειαν καὶ τὴν ἐπιδώσῃ εἰς αὐτούς, ἵνα τὴν ἀποστείλουν εἰς τὸν ἐνδιαφερόμενον.

Ἐν Βιέννη τῇ 19 Αὐγούστου 1797

Ἡ Ἀδελφότης τῶν ἐνταῦθα Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ Ὁθωμανῶν ὑπηκόων».

Τὴν αἴτησιν ταύτην, γερμανιστὶ συντεταγμένην, διεβίβασε τὸ Δικαστήριον Εὐγενῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν (ἦτοι Διοίκησιν) τῆς Κάτω Αὐστρίας μὲ τὴν παρατήρησιν, ὅτι τοῦτο ἔχει δικαίωμα νὰ χορηγῆ διαβατήρια μόνον εἰς Βιέννη μόνιμως ἐγκατεστημένους Ὁθωμανοὺς ὑπηκόους, οὐχὶ δὲ καὶ εἰς Ὁθωμανοὺς ὑπηκόους, τὸ πρῶτον εἰσερχομένους εἰς τὰς χώρας τῆς αὐστριακῆς ἐπικρατείας· ἐπομένως ἡ χορήγησις τοιούτου διαβατηρίου ὑπόκειται εἰς τὴν κρίσιν τῆς Κυβερνήσεως Κάτω Αὐστρίας, καθ' ὃ ἀνωτέρας ἀρμοδίας ἀρχῆς⁵.

Ἡ Κυβέρνησις Κάτω Αὐστρίας ἐνέκρινε τὴν αἴτησιν τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος, συγχρόνως ὅμως ἐκοινοποίησε τὴν ἀπόφασίν της εἰς τὴν Βασιλικὴν Οὐγγρικὴν Καγκελαρίαν καὶ εἰς τὸ Καισαροβασιλικὸν Αὐλικὸν Πολεμικὸν Συμβούλιον⁶ καὶ παρεκάλεσεν, ὅπως αἱ ἀνωτέροι αὐταὶ ἐξουσίαι δώσουν διαταγὰς εἰς τὰς ὑφισταμένας τῶν ἀρχῶν περὶ ἐλευθέρως καὶ ἀκωλύτως διελεύσεως τοῦ Γαζῆ ἀπὸ τοῦ Rothenthurm μέχρι τῆς Βιέννης.

Ἐπὶ ἄλλας, ὁμαλὰς περιστάσεις ἡ χορήγησις τοιούτου διαβατηρίου, καταχωρωμένου μάλιστα δι' αὐτοκρατορικοῦ προνομίου, θὰ ἐγένετο ἄνευ τινὸς ἐπιφυλάξεως καὶ ἰδιαιτέρας διαδικασίας. Ἄλλ' ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο λίαν ταραχώδης καὶ διὰ τὴν φεουδαρχικὴν Αὐστριακὴν Αὐτοκρατορίαν λίαν ἐπικίνδυνος, διότι αἱ ἰδέαι τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως προήλαυνον ραγδαίωτερον τῶν στρατιῶν τοῦ Ναπολέοντος. Διὰ τοῦτο τὸ Αὐλικὸν Πολεμικὸν Συμβούλιον τὸ ὁποῖον εἶχεν ἰδιαιτέρως λόγους ὑποψίας περὶ τῶν πολιτικῶν φρονημάτων τῶν Ἑλλήνων, ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἀπευθύνῃ πρὸς τὴν Αὐλικὴν καὶ Κρατικὴν Καγκελαρίαν τὸ ἐξῆς χαρακτηριστικὸν ἔγγραφον:

«Ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς συνημμένης κοινοποιήσεως τῆς Κυβερνήσεως Κάτω Αὐστρίας, οἱ ἐνταῦθα Ἕλληνες ἐμποροὶ καὶ Τοῦρκοι ὑπηκόοι ἐξέλεξαν ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος ἱερέως τῶν ὡς ἐφημέριον καὶ πνευματικόν τὸν ἱερομόναχον ἀρχιμανδρίτην Ἄνθιμον. Ἐκ τῆς κοινοποιήσεως ὅμως ταύτης δὲν ἐξάγεται, ἂν ὁ ἐν λόγω κληρικὸς εὐρίσκετο μέχρι τοῦδε εἰς τὴν Μολδαβίαν ἢ τὴν Βλαχίαν, καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει δὲν δύναται τις νὰ κρίνῃ τί εἶδους συνδέσμους εἶχεν οὗτος ἐκεῖ. Βεβαίως ἰσχύει διὰ τοὺς ἐνταῦθα Ἕλληνας ἐμπόρους τὸ Ἐψίστον προνόμιον τῆς ἐλευθέρως ἐκλογῆς τῶν ἱερέων τῶν, ἀλλ' ἡ παραχώρησις αὐτῆ ἐγένετο εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν διὰ τοὺς ξένους καὶ ἰδιαιτέρως διὰ τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους τῆς Πύλης δὲν

5. Τὰ πρωτότυπα τῶν ἀνωτέρω αἰτήσεως ὅσον καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων σχετικῶν ἐγγράφων τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν εὐρίσκονται ἐν Βιέννη εἰς τὸ Archiv für Niederosterreich: N. O. Regierung c 20 de 1797.

6. Ἀρχὴ ἀντίστοιχος πρὸς τὸ Ἐγγραφεῖον τῶν Στρατιωτικῶν.

ήτο απαραίτητος οιαδήποτε προφύλαξις και αυστηρά μυστική παρακολούθησις, οία κατά την γνώμην του Αύλικου Πολεμικοῦ Συμβουλίου απαιτεῖται τώρα ὑπὸ τὰς μεταβληθείσας συνθήκας και σχέσεις, ἰδίως δὲ μὲ τὴν ἀπανταχοῦ και πρὸς παντὸς μεταξύ του Ἑλληνικοῦ Ἔθνους διαδεδομένην ἀγυρτείαν περὶ ἐλευθερίας. Μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα προσκαλουμένων κληρικῶν τῆς αὐθαιρέτου ἐκλογῆς τῶν ἐμπόρων εἶναι δυνατόν νὰ κρύπτονται λίαν ἐπιζήμια και ὀλέθρια ἄτομα, τὰ ὁποῖα, ἐνεργοῦντα ἢ ἀφ' ἐαυτῶν ἢ ὡς ὄργανα ἄλλων, ἔρχονται, ἵνα ἐν κρυπτῷ και παραβύστω προάγουν σκοποὺς ἐπιζήμιους διὰ τὸ Κράτος. Καθιστᾶ δὲ τὸ ζήτημα τοῦτο ἔτι ἀκροφαλέστερον ἢ νῦν διαρκῆς παρουσία του Τούρκου Πρεσβευτοῦ και πολὺ περισσότερον ἢ παρουσία ἀτόμων τινῶν τῆς ἀκολουθίας του. Πρὶν ἢ λοιπὸν ἐκδοθῆ διαταγὴ πρὸς τὸ στρατηγεῖον τῆς Τρανσυλβανίας, ὅπως τοῦτο ἐπιτρέψῃ τὸ πρὸς τὰ ἐδῶ ταξίδιον του ἐν τῷ λοιμοκαθαρητικῷ του Rothenthurm εὐρισκομένου κληρικοῦ, τὸ Αὐλικὸν Πολεμικὸν Συμβούλιον νομίζει ὅτι ἔχει ἀποχρῶντα λόγον, νὰ θέσῃ τὰ ἀνωτέρω ὑπὸ τὴν πεφωτισμένην κρίσιν τῆς ἀξιοτίμου καισαροβασιλικῆς μυστικῆς Αὐλικῆς και Κρατικῆς Καγκελλαρίας και νὰ παρακαλέσῃ αὐτήν, ὅπως εὐαρεστομένη ἀποφανθῆ, πῶς πρέπει νὰ ἐνεργῇ τίς τόσο εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ὅσον και εἰς μελλοντικὰς παρομοίας περιπτώσεις.

Βιέννη τῆ 21 Σεπτεμβρίου 1797

Ὁ Πρόεδρος και ἀντ' αὐτοῦ
Στρατηγὸς Tige.»

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶναι λίαν ἐνδεικτικὸν τῶν ἀνησιχιῶν, αἱ ὁποῖαι τότε εἶχον καταλάβει τὴν ἀνωτάτην στρατιωτικὴν ἀρχὴν τῆς Αὐστρίας, και τῶν ὑποψιῶν, τὰς ὁποίας εἶχον προκαλέσει αἱ μυστικαὶ πολιτικαὶ ἐνέργειαι και κινήσεις τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τῶν ἡγεμονικῶν αὐτῶν τῆς Μολδοβλαχίας μέχρι και αὐτῆς τῆς ἀκολουθίας τῆς ἐν Βιέννῃ Τουρκικῆς πρεσβείας. Ἐν τούτοις ἡ Αὐλικὴ και Κρατικὴ Καγκελλαρία, ἤτοι ἡ ἀνωτάτη πολιτικὴ ἀρχή,

ἐνέκρινε τὴν ἀπόφασιν τῆς Κυβερνήσεως τῆς Κάτω Αὐστρίας και οὕτω ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς μετὰ δίμηνον ἀναμονὴν εἰς τὰ αὐστριακὰ σύνορα ἔφθασε περὶ τὰ μέσα Ὀκτωβρίου 1797 εἰς τὴν Βιέννην. Ἐκεῖ οὗτος ἔσχε τὴν τύχην νὰ εὐρεθῆ μέσα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς πυρετώδους ἐθνικῆς προετοιμασίας και ἐξορμήσεως του Ρήγα, ἀλλ' ἔδοκίμασε και τὴν ὁδύνην νὰ ἴδῃ τὸν ἐθνομάρτυρα ἐπανεφερόμενον σιδεροδέσμιον ἐκ Τεργέστης και κατόπιν ὀδηγούμενον μετὰ τῶν ἐπτὰ συντρόφων του εἰς τὸν τόπον του μαρτυρίου. Τὸ πατριωτικὸν ἔναυσμα, τὸ ὁποῖον ὁ Θεσσαλὸς κληρικὸς παρέλαβεν ἀπ' αὐθείας ἀπὸ τὸν φλογερὸν συμπολίτην του, παρέμεινε ἐν τῇ ψυχῇ του ἄσβεστον.

Ἐν Βιέννῃ ὁ Γαζῆς δὲν ἠρέκασθη εἰς τὴν εὐσυνείδητον ἄσκησιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν και ἐνοριακῶν πρὸς τὴν Κοινότητα καθηκόντων του, ἀλλ' ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς μελέτας, συγγραφὰς και ἐκδόσεις, συνῆψε γνωριμίας και ἀντήλλαξεν ἐπιστολάς μετ' ἐπιφανῶν προσωπικοτήτων και προσήλκυσε τὴν προσοχὴν, τὸν θαυμασμόν και τὴν ἀγάπην πολλῶν διακεκριμένων Ἑλλήνων και Φιλελλήλων. Ὁ ἐν Βιέννῃ διαπρεπὴς φιλόλογος και κριτικὸς Franz Carl Alter, διὰ τοῦ ὁποίου ἐγένοντο γνωστὰ εἰς τὸ εὐρύτερον εὐρωπαϊκὸν κοινὸν τὰ τότε ἐκδιδόμενα νεοελληνικὰ βιβλία, ἀποκαλεῖ τὸν Γαζῆν φίλον του⁷. Ὁ Νικόλαος Λογάδης ἀπαντῶν εἰς τὸν Γαζῆν περὶ τῆς τύχης τῶν ἐν Πάτμῳ χειρογράφων και εἰδικῶς περὶ τοῦ χειρογράφου τῆς Ἀποκαλύψεως του Ἰωάννου γράφει ὅτι «ἐνδέχεται και οἱ λησταὶ τῆς Ἑλλάδος, οἱ περιγηταὶ φραγκοευρωπαῖοι νὰ τὰ ἐσῆκασαν»⁸. Ὁ σοφὸς Κοραῆς, ὅστις ἐξ αἰτίας του θανάτου του Ρήγα εἶχεν ἀποστρέψει τὸ πρόσωπόν του ἀπὸ τῆς Βιέννης ἔστρεψε και πάλιν τὴν προσοχὴν του πρὸς τὰ ἐκεῖ χάριν του Γαζῆ. Ὁ Ζαβίρας θεωρήσας εὐτύχημα τὴν κατὰ τὸ 1800 γενομένην γνωριμίαν του μετὰ του λογίου κληρικοῦ γράφει ὅτι «ὁ περιβλεπτός και περιδοξὸς ἀνὴρ

7. Allgemeiner Litterarischer Anzeiger (Lepzig 1801), σ. 292.

8. Ἐνθ' ἀνωτέρω, σ. 1379.

καθ' ἐκάστην μοχθεῖ καὶ κοπιᾶζει ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τοῦ Γένους»⁹.

Κατὰ τὸ 1803 ὁ Γαζής, κλονισθείσης τῆς υγείας του, παραιτεῖται ἐκ τῆς θέσεως τοῦ ἐφημερίου καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν Βενετίαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ συνεχίζει τὴν ἐντατικὴν συγγραφικὴν καὶ ἐκδοτικὴν του δραστηριότητα μέχρι τοῦ 1808, ὁπότε ἐπανέρχεται εἰς Βιέννην, προσκληθεὶς καὶ πάλιν ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος.

Τὸ κορυφώμα τῆς πνευματικῆς ἀκτινοβολίας τοῦ Γαζή συντελεῖται κατὰ τὴν δευτέραν ἐν Βιέννην παραμονὴν του, ὁπότε ἐξεδόθη ὑπ' αὐτοῦ ὁ «Λόγιος Ἑρμῆς» (1811-1815), τὸ κυριώτερον ὄργανον τοῦ Ἑλληνικοῦ διαφωτισμοῦ. Κατὰ τὴν περιόδον αὐτὴν καὶ ἰδιαίτερος κατὰ τὸ Συνέδριον τῆς Βιέννης συνωμίλησεν ὁ Γαζής περὶ τῆς τύχης τοῦ ἔθνους μὲ ἐπιλέκτους αὐτοῦ ἐκπροσώπους, ὡς ὁ Καποδίστριας, ὁ Ἰγνάτιος καὶ ὁ Ὑψηλάντης, καὶ μὲ ξένους μεγιστᾶνας καὶ σοφούς, ὡς ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος τῆς Ρωσίας, καὶ ὁ Friedrich Thiersch, ὁ σοφὸς φιλέλληνας τῆς Βαυαρίας.

Ἄλλ' ὁ ρέκτης ἐκεῖνος φωτοδότης, ἐπιθυμῶν νὰ συντελέσῃ ἔτι περισσώτερον εἰς τὸν φωτισμὸν τοῦ Γένους, ἰδρύει μετὰ τοῦ Γρηγορίου Κωνσταντᾶ ἀνωτέραν πνευματικὴν ἐστίαν ἐν τῇ ἰδιαίτερά του πατρίδι καὶ προτιθέμενος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Βιέννην ἀπευθύνει πρὸς τὴν ἐκεῖ Κοινότητα τὴν ἐξῆς ἐπιστολὴν, κάτοπτρον τοῦ ἠθους καὶ τοῦ εὐγενοῦς περιεχομένου τῆς ζωῆς του:

«Τιμιώτατοι ἀδελφοί, οἱ τοῦ Γένους Ἐκλελεγμένοι!

Ἡ Πατρίς μὲ προσκαλεῖ νὰ ἐπιστρέψω εἰς αὐτήν, ὅθεν καὶ ὑπακούω εἰς τὴν φωνὴν της. Διὰ τοῦτο Σᾶς δίδω τὴν εἶδησιν πρὸ ἑξ μηνῶν, ὅτι μετὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα ἀναγκαίως πρέπει νὰ ἀναχωρήσω ἐντεῦθεν καὶ νὰ ὑπάγω νὰ ζήσω ἐκεῖ μετὰ τῶν ἀδελφῶν μας καὶ νὰ κάμω, τὸ κατὰ δύναμιν, τὸ πρὸς τὴν κοινὴν ἡμῶν πατρίδα χρέος μου, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ζῶ καὶ ἀναπνέω καὶ ἀγωνίζομαι εἰς τοῦτον τὸν κόσμον.

Ὅσον διὰ τὴν ἐκλογὴν τοῦ διαδόχου μου, κεῖται εἰς τὴν θέλησίν Σας ὁ κύριος Γρηγόριος ὅμως ὁ Κωνσταντᾶς Σᾶς προβάλλει ἕναν (ἰδοὺ σᾶς περικλείω τὸ γράμμα του), καὶ ἂν ἀγαπᾶτε, τὸν προσκαλεῖτε ἢ διὰ ἐφημέριον ἢ διὰ ὑποεφημέριον.

Δεκαπέντε ὁλοκλήρους χρόνους ἐδούλευσα πιστῶς εἰς ταύτην τὴν Κοινότητα. Τὸ συνειδὸς μου δὲν μὲ τύπτει, ὅτι ἐλύπησα ποτέ τινα τῶν ἀδελφῶν ἀλλὰ μᾶλλον πολλάκις εἶχον φιλονεικίας μετὰ ἀλλογενῶν ὑπὲρ ὑπερασπίσεως καὶ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεως καὶ ταύτης τῆς ἐνταῦθα Κοινότητος καὶ ὑπὲρ ὅλου τοῦ Γένους. Πειθόμενος λοιπὸν καὶ εἰς τοῦτο καὶ εἰς τὴν ἀγάπην, ἣν ἔδειξε πάντοτε εἰς ἐμὲ ἡ Ἀδελφότης, τολμῶ νὰ τὴν παρακαλέσω εἰς τὸ ἐξῆς ζήτημά μου.

Ὁ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τοῦ Γένους ζῆλος μου Σᾶς εἶναι γνωστός, καὶ μάλιστα ὁ Βάθερερ¹⁰ μοὶ τὸν ἠναψε ἀκόμη περισσώτερον, ὅθεν καὶ ἀπεφάσισα νὰ θυσιάσω καὶ τὸν ἴδιον ἑαυτὸν μου διὰ τὴν κατακόσμησιν τῶν ἠθῶν τῶν νέων τῆς κοινῆς Πατρίδος μας. Συνήργησα καὶ ἐκτίσθη Σχολεῖον παιδαγωγικὸν εἰς τὴν Πατρίδα, διδάσκαλοι σχολαρχοῦσιν εἰς αὐτό, βιβλία τὰ ἀναγκαῖα ἐστάλθησαν, δύο νέοι σπουδάζουσι δι' ἐξόδων μου εἰς Παναρίαν, ἵνα ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ Σχολεῖον ὡς διδάσκαλοι, εἰς τὰ ὁποῖα ὅλα αὐτὰ ἔχω ἐξοδευμένα ἕως τῶρα ὑπὲρ τὰς ὀκτὼ χιλιάδας φιορίνια τῆς Αὐγούστας, καὶ μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἠμπορῶ νὰ εἰπῶ, ὅτι τὸ Σχολεῖον εἶναι εἰς κατάστασιν νὰ ὠφελῆσῃ καὶ νὰ θρέψῃ καὶ μαθητὰς πτωχοῦς, ἢ τοῦλάχιστον νὰ τοὺς δώσῃ τὰ ἀναγκαῖα τῶν βιβλίων. Τὸ πνεῦμα πρόθυμον, ἢ δὲ χρηματικὴ μου κατάστασις ἀσθενής ἢ κατὰ τὴν κοινὴν παροιμίαν «τί εἶν' ὁ κάβουρας, καὶ τί εἶν'

9. Ζαβίρας Γεώργ., Νέα Ἑλλάς (Ἀθήναι 1872), σ. 204.

10. Πρόκειται περὶ τῆς αὐστριακῆς ἐφημερίδος «Wanderer», ἣ ὁποία εἰς τὸν ἀριθμὸν 156 τοῦ ἔτους 1814 ἐδημοσίευσεν ἄρθρον ἐναντίον τῶν Ἑλλήνων.

τὸ ζουμί του». Διὰ τοῦτο παρακαλῶ καὶ τὴν Τιμιότητά Σας, διὰ νὰ συγκατανεύσῃ (ἂν καὶ αἱ περιστάσεις τοῦ ἐμπορίου εἶναι δύσκολοι) νὰ γένη καμμία κοινὴ βοήθεια ὑπὲρ τῆς συστάσεως τούτου τοῦ Σχολείου, τοῦ ὁποίου τὸν σκοπὸν Σᾶς τὸν περικλείω τυπωμένον.

Ἡ τῆς Ἀδελφότητος συνδρομὴ καὶ βοήθεια θέλει κάμει δύο καλὰ: πρῶτον βοηθεῖται τὸ Σχολεῖον διὰ νὰ ἀγοράσῃ μερικὰ ἀναγκαῖα πράγματα, οἷον δύο σφαῖρας μεγάλας, αἵτινες ἤλθον κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀπὸ τὴν Λόνδραν καὶ μερικὰ βιβλία ἀναγκαῖα ἀκόμη διὰ τοὺς πτωχοὺς μαθητὰς· δεύτερον, ὅτι ὅλοι οἱ ὁμογενεῖς καὶ οἱ ξένοι θέλουσι λέγει, ἰδοὺ ὁ ἐφημέριος τῆς ἐν Βιέννην Ἀδελφότητος διὰ τῆς βοήθειας τῶν ἀδελφῶν ἐσύστησε Σχολεῖον κοινόν, καὶ τὸ ὁποῖον θέλω καυχῶμαι καὶ ἐγὼ καὶ νὰ δείξω καὶ εἰς τοὺς λοιπούς, ὅτι οἱ καλόγηροι πρέπει νὰ εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τὴν κοινὴν ζωὴν, καὶ ὄχι κηφῆνες καὶ ἰδιοκερδεῖς.

Αἱ εὐχαὶ τῶν μαθητῶν θέλουσι φθάσει ἕως εἰς τὸν οὐρανὸν ὑπὲρ τῆς υγείας καὶ εὐτυχίας τῶν εὐεργετῶν καὶ συνδρομητῶν τούτου τοῦ καλοῦ. Ἐγὼ δὲ εὐχομαι ἐκ ψυχῆς ὑμῖν πᾶν ἐφετὸν καταθύμιον.

Ἐγὼ εὐχομαι!

Τῆ 3 Ὀκτωβρίου 1815, ἐν Βιέννη

Ὁ Ἀρχιμανδρίτης Ἀνθίμος Γαζής¹¹.

Ἐνῶ ὅμως ὁ Γαζής κατὰ τὴν ἀνοιξιν τοῦ 1816, ἀναχωρήσας ἐκ Βιέννης, καθυθύνετο πρὸς τὸν ὁμότεχνον Κωνσταντᾶν, τὸ πνεῦμα τοῦ Ρήγα τὸν ὠδήγησε πρὸς τὸν Νικόλαον Σκουφᾶν, καὶ οὕτω ὁ λόγιος κληρικὸς καὶ συνιδρυτὴς τῆς ἐν Πηλῖφ ἀκαδημίας ἐγένετο συναρχηγὸς τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ συναθλητῆς ἐν τῷ ἱερῷ ἀγῶνι ὑπὲρ τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας.

*

II. ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΧΟΥΤΗΣ

Εἷς ἐκ τῶν Ἑλλήνων τῆς Βιέννης, οἱ ὁποῖοι εὐρέθησαν εἰς τὸν κύκλον τῶν συνεργατῶν τοῦ Ρήγα, ἀλλ' εἶχον τὴν τύχην νὰ διαφύγουν τὸν μαρτυρικὸν θάνατον ἐκείνου, ἦτο καὶ ὁ Θεσσαλὸς Ἀνδρέας Μαχούτης.

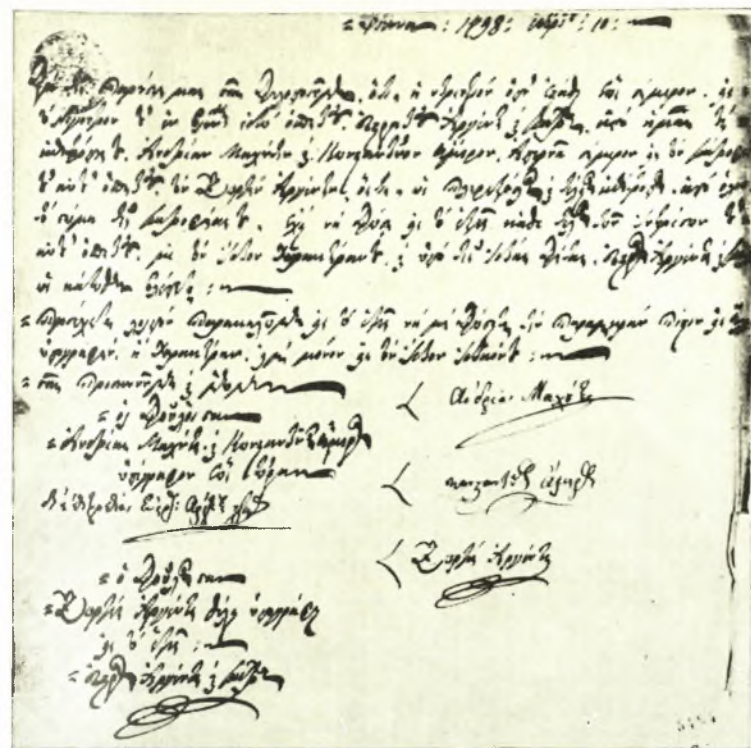
Τὸ ὄνομα τοῦ Μαχούτη ἦλθεν εἰς τὸ ἱστορικὸν φῶς, ἀφ' ὅτου ἦλθον εἰς φῶς τὰ αὐστριακὰ ἔγγραφα περὶ τῆς συλληψεως καὶ ἀνακρίσεως τοῦ Ρήγα καὶ τῶν συντρόφων του, ἐκδοθέντα ἐν πρωτοτύπῳ καὶ ἑλληνικῇ μεταφράσει ὑπὸ τῶν Emile Legrand καὶ Σπυρ. Λάμπρου (1891). Εἰς τὰ ἔγγραφα ταῦτα, καθὼς καὶ εἰς τὰ κατόπιν ὑπὸ τοῦ Κωνστ. Ἀμάντου ἐκδοθέντα καὶ μεταφρασθέντα παρόμοια ἔγγραφα (1930) ἀναφέρεται ὡς συλληφθεὶς καὶ ὁ λογιστὴς τοῦ ἐν Βιέννην ἐμπορικοῦ οἴκου Ἀργέντη Machutti¹², ὁ ὁποῖος εἰς τὰς ἑλληνικὰς μεταφράσεις μετεγράφη Μασούτης, ἐνῶ τὸ πραγματικὸν του ἐπώνυμον ἦτο Μαχούτης, ὡς δηλοῖ καὶ ἡ ἰδιόχειρος ἑλληνικὴ ὑπογραφή τοῦ ἐν λόγῳ Θεσσαλοῦ (βλ. τὴν κατωτέρω φωτοτυπίαν).

Ἐκ τῶν ἀνακριτικῶν τούτων ἐγγράφων συνάγεται ὅτι ὁ Ἀνδρέας Μαχούτης κατήγετο ἐκ Λαρίσης καὶ ὅτι κατὰ τὰ τέλη τοῦ 1797, ὁπότε συνελήφθη μετὰ τῶν ἄλλων συντρόφων τοῦ Ρήγα, ἦτο 36 ἐτῶν, ἐπομένως πρέπει νὰ ἐγεννήθη κατὰ τὸ ἔτος 1761. Ἐκ τῶν αὐτῶν ἐγγράφων συνάγεται ἐπίσης ὅτι ὁδοῦ μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀνακρίσεως του ἀπεφυλακίσθη (26-12-1797) ὄχι ἀπλῶς λόγῳ τῆς ἀπροκαλύπτου ὁμολογίας του, ἀλλὰ κυρίως λόγῳ τοῦ οἰκονομικοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον διέτρεχεν ἡ ἀγορὰ τῆς Βιέννης, ἐὰν ὁ οἶκος Ἀργέντη ἔμενεν ἄνευ τινὸς ὑπευθύνου ἐκπροσώπου, διέκοπτε τὰς ἐμπορικὰς του ἐργασίας καὶ ἄφηνεν

11. Ἡ ἀνωτέρω ἐπιστολὴ ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σωφρονίου Εὐστρατιάδου εἰς τὸ περιοδικὸν «Πάνταινος» (Ἀλεξάνδρεια 1908) σσ. 91-92.

12. Εἰς τινὰ ἔγγραφα ἀναγράφεται τὸ ὄνομα τούτου Macoti ἢ Majoti.

άνοικτους λογαριασμούς και άνεκπληρώτους έμπορικούς ύποχρεώσεις.

Τήν 31 Δεκεμβρίου 1797, ήτοι όλίγας ήμέρας μετά τήν άποφυλάκισίν του, ό Μαχούτης παρουσιάσθη εις τόν Ύπουργόν τής Άσφαλείας κόμητα φόν Pergen και τόν παρεκάλεσεν 1) όπως ή Κρατική Καγκελλαρία δώση έντολήν εις τόν έν Σμύρνη άστριακόν πρόξενον, ίνα ούτος λάβη ύπό τήν προστασίαν του τόν εκεί έμπορικόν οίκον Άργέντη έναντίον ένδεχομένων τουρκικών άπαιτήσεων ή άπειλών, διότι οί συνεταίροι του οίκου εκείνου ουδόλως ήσαν συνυπεύθυνοι τής εις τόν διευθυντήν του Ευστράτιον Άργέντην άποδιδομένης ένοχής, και 2) όπως ή έμπορική άλληλογραφία του έν Βιέννη έμπορικού οίκου Άργέντη έν ουδεμίᾳ περιπτώσει και ύπό ουδεμίαν πρόφασιν κατακρατήται¹³. "Αν εις τό διάβημα τουτο προέβη ό Μαχούτης έξ ίδίας πρωτοβουλίας, δέν είναι γνωστόν. Όπως δήποτε όμως τό σθένος και ή έτοιμότης άφ' ένός τά όποια ούτος και ό συνάδελφος του Κωνστ. Άμοιρος επέδειξαν κατά τās πονηράς έκεινας ήμέρας, και άφ' έτέρου ή ύπ' άμφοτέρων έντιμος και έπιδεξιά έκπροσώπησις του οίκου Άργέντη επί έν έτος περίπου άποδεικνύουν ότι ούτοι δέν ήσαν έντελώς «άσήμαντα πρόσωπα», ως άπεφάνθη περι αυτών διακεκριμένος ιστορικός¹⁴.

Ειδικώς δέ περι του Μαχούτη παρέχουν τά άρχεία τής Αυστρίας και διή τό Allgemeines Ver waltungsarchiv, Landrecht και τό Archiv der Stadt Wien, Turkisce Unteranen Nr. 194, τās εξής πληροφορίας:

Πρίν ή ό Ζωρζής Άργέντης μεταβή εις Βιέννην, όπως παραλάβη τόν έμπορικόν οίκον του θανατωθέντος άδελφου του, ό Μαχούτης υπέβαλεν εις τό Δικαστήριον Εύγενών τής Κάτω Αυστρίας (N. O. Landrecht) τήν κάτωθι αίτησιν προς άπόκτησιν τής άστριακής ύπηκοότητος:

«Ό ύπογεγραμμένος, ό όποιος ως έμφαίνεται έκ του συνημμένου πιστοποιητικού (Α) κατάγεται έκ Λαρίσης τής Έλλάδος, είναι Τούρκος ύπήκοος και είναι άγαμος, εύρί-

13. Άμαντος Κ., Άνέκδοτα έγγραφα περι Ρήγα Βελεστινλή (Αθήναι 1930), σσ. 88-91,

14. Άμαντος, ένθ' άνωτέρω, εισαγωγή, σ. 10'.

σκεται ένταύθα από πολλών έτών και έν μέρει μόν έχει άσχοληθής ό ίδιος εις τό έμπόριον, έν μέρει δέ έχει ύπηρετήσει ως λογιστής (εις διαφόρους έμπορικούς οίκους). Έπειδή δέ ούτος κατοικεί εις τās γεμμανικές χώρας και διή εις τήν Βιέννην, επιθυμεί όπως άποκτήση πλήρως τά δικαιώματα ένός άστριακού ύπηκόου. "Όθεν παρακαλεί, όπως προσληφθής ως καισαροβασιλικός ύπήκοος και προς τόν σκοπόν τουτον του χορηγηθής τό άπαραίτητον πιστοποιητικόν ύθαγενείας. Συνημμένως ύποβάλλει και τήν άπαιτουμένην δήλωσιν (B), διὰ τής όποίας όχι μόνον άπαρνεϊται τελείως τήν τουρκικήν ύπηκοότητα, άλλ' αναλαμβάνει επίσης τās ύποχρεώσεις του καισαροβασιλικού ύπηκόου, και γενικώς δηλοϊ ότι ουδέν άλλο ένδιαφέρον θά έχη, ειμή πώς θά φανή χρήσιμος εις τās καισαροβασιλικās χώρας. Βιέννη 31 Αύγουστου 1798 Άνδρέας Μαχούτης» (Μετάφρασις έκ του Γερμανικού).

Τό Δικαστήριον Εύγενών έδωκε τήν έντολήν εις τό Έμποροδικεϊον (11-9-1798), όπως τουτο εξετάση έπακριβώς τά ύπό του Μαχούτη προβαλλόμενα έπιχειρήματα προς άπόκτησιν τής άστριακής ύπηκοότητος και ύποβάλη έντός 14 ήμερών προς άπόκτησιν τής άστριακής ύπηκοότητος σχετικήν γνωμάτευσιν. Τό Έμποροδικεϊον εκάλεσε τόν Μαχούτην, καθώς και τούς εις αυτον χορηγήσαντας πιστοποιητικά έμπόρους Δάρβαρην, άδελφούς Οικομόμου, άδελφούς Τσουκα, Κοτσικόπουλον και Πατζάνην, Χατζηπρασσάν και Μεζεβίδην, οίτινες έμφανισθέντες τήν 27 Σεπτεμβρίου 1798 κατέθεσαν τά εξής:

Ό Μαχούτης ειπεν ότι έγεννήθη εις τό Σεμλίνον, έν ηλικία 5 έτών μετέβη εις τήν Κέρκυραν και κατόπιν έν ηλικία 16 έτών εις τήν Βενετιάν προς τούς συγγενείς του από εκεί ήλθεν εις τήν Βιέννην, έπειτα μετέβη εις τό Σεμλίνον, όπου ειργάσθη επί πέντε έτη ως λογιστής έν τῷ έμπορικῷ οίκω του Χρήστου Θεμελιή και έπειτα ήλθε πάλιν εις τήν Βιέννην από του 1788 ύπηρετήσεν επί τέσσαρα έτη έν τῷ έμπορικῷ οίκω του Δάβαρη και τώρα διευθύνει τόν έμπορικόν οίκον Άργέντη ουδέποτε δέ έπλήρωσε κεφαλικόν φόρον, διότι ό πατήρ του ήτο διερμηνεύς παρά τῷ Άγγλω πρεσβευτῇ.

Ό Ιωάννης Δάβαρης ειπεν ότι γνωρίζει καλώς τόν Μαχούτην, ό όποιος ύπηρετήσεν παρ' αυτῷ επί τέσσαρα έτη, άλλ' ουδέν γνωρίζει περι τής περιουσίας του ως προς τά λοιπά άνεφέρθη εις τό πιστοποιητικόν, τό όποϊον ούτος έχορήγησεν εις αυτον. Ό Παντζάνης, αντιπροσωπεύων τόν οίκον «Κοτσικόπουλος και Παντζάνης», έπεβεβαίωσε τό ύπερ του Μαχούτη έκδοθέν πιστοποιητικόν του και επανέλαβεν ότι ούτος ήτο έντιμος άνθρωπος. Ό Χατζηπρασσάς ειπεν ότι γνωρίζει τόν Μαχούτην ως Τούρκον ύπήκοον και προσέθεσεν ότι ούτος έτοποθετήθη ύπό τών πολιτικῶν άρχων ως έπιμελητής του έμπορικού οίκου Άργέντη. Καταθέσεις τών έμπορικῶν οίκων Οικονόμου και Τσουκα δέν ύπάρχουν, διότι ούτοι ήρκέσθησαν, ως φαίνεται, εις τά ύπερ του Μαχούτη έκδοθέντα πιστοποιητικά των. Αί άνωτέρω μαρτυρικαι καταθέσεις κατεγράφησαν εις πρακτικόν, τά δέ νέα στοιχεϊα περι του Μαχούτη, τά όποια προκύπτουν έξ αυτών είναι ότι ούτος κατήγερο μόν έκ Λαρίσης άλλ' έγεννήθη έν Σεμλίνω τής Σερβίας, διήλθε τήν παιδικήν του ηλικίαν έν Κερκύρα και τήν νεανικήν έν Βενετία, πιθανώτατα δέ εκεί διέμενε ή πατρική του οικογένεια, εκεί ειργάετο ό πατήρ του ως διερμηνεύς παρά τῇ άγγλικῇ πρεσβεία και εκεί ούτος εξέμαθε ξένας γλώσσας και τήν λογιστικήν, τήν όποϊαν άμα ένηλικιωθείς ήσκησεν κατ' άρχάς έν Σεμλίνω και κατόπιν έν Βιέννη.

Άφου τό Έμποροδικεϊον τής Βιέννης συνεκέντρωσεν τās άπαιτουμένας πληροφορίας περι του Μαχούτη και του Καρίλλα, όστις επεδίωξεν επίσης νά άποκτήση τήν άστριακήν ύπηκοότητα, υπέβαλεν εις τήν Κυβέρνησιν (=Διοίκησιν) Κάτω Αυστρίας τήν εξής εισήγησιν: «Υπεραξιότιμος καισαροβασιλική Κυβέρνησις Κάτω Αυστρίας!

Αί ένταϋθα συνημμέναι ύπ' άριθ. 1 και 2 αίτήσεις τοϋ 'Ανδρέα Μαχούτη και τοϋ 'Αθανασίου Καρίλλα προς πρόσληψίν των εις τους καισαροβασιλικούς ύπηκόους έστάλησαν εις τὸ 'Εμποροδικεϊον με τήν ύψηλήν έντολήν, όπως τοϋτο έξετάση τά δικαιολογητικά των και κατόπιν ύποβάλλη σχετικήν έκθεσιν.

'Ο μὲν πρώτος είναι λογιστής έν τῷ έμπορικῷ οἴκῳ τοϋ 'Αργέντη, ὁ δὲ δεύτερος βοηθὸς έν τῷ έμπορικῷ οἴκῳ τῶν αδελφῶν Τσετίρη και ἐπιδιώκει νά καταλάβη τήν κενωθεῖσαν θέσιν έμπορομεσίτου τῶν έμπορικῶν ειδῶν τῆς 'Ανατολῆς. Προσεκλήθησαν δὲ και οἱ εις αὐτοὺς χορηγήσαντες τά ένταϋθα συνημμένα πιστοποιητικά, ὡς εμφαίνεται έκ τῶν ύπ' άριθ. 3 και 4 άποσπασμάτων τοϋ συνταχθέντος πρακτικοῦ. 'Εκ τοϋ πρακτικοῦ τούτου καταφαίνεται ὅτι οἱ αίτουντες διαμένουν ἐδῶ ἤδη πρό πολλοῦ και ὅτι, ὡς και οἱ λοιποὶ Τοῦρκοι ύπήκοοι, δὲν δύνανται νά παρουσιάσουν οὔτε άδειαν τῆς ένταϋθα παραμονῆς των οὔτε άπόδειξιν πληρωμῆς κεφαλικοῦ φόρου. 'Επειδὴ δὲ οὔτοι δὲν προτίθενται ἐπὶ τοϋ παρόντος νά έμπορευθοῦν δι' ἴδιον λογαριασμόν, αλλά θέλουν νά παραμείνουν ἀκόμη έν τῇ ύπηρεσίᾳ άλλων, έχομεν τήν γνώμην ὅτι θά ἠδύνατο νά έπιτραπῆ ἢ πρόσληψίς των εις τους καισαροβασιλικούς ύπηκόους βεβαίως ὑπὸ τήν προϋπόθεσιν ὅτι θά γνωστοποιηθῆ εις τους ένταϋθα 'Ελληνας έμπόρους και τά έμπρικά σωματεία ὅτι, μέχρις ὅτου οὔτοι κατόπιν αίτήσεως των λάβουν τήν άδειαν άσκήσεως χονδρικοῦ έμπορίου με εἶδη τῆς 'Ανατολῆς, άποδείξουν ὅτι διαθέτουν τὸ βασικὸν κεφάλαιον [τῶν 20.000 φιορινίων] και δηλώσουν τήν φέρμαν των προς πρωτοκόλλησιν, δὲν θά έχουν τὸ δικαίωμα νά προβοῦν εις έμπορικὰ έπιχειρήσεις, διότι άσκησις έμπορίου άνευ σχετικῆς άδειας δὲν έπιτρέπεται οὔτε εις τους αὐτόχθονας ύπηκόους.

Βιέννη 10 Δεκεμβρίου 1798

Joseph Freiherr von König) (Μετάφρασις έκ τοϋ Γερμανικοῦ).

Τήν ἡμέραν, καθ' ἣν τὸ 'Εμποροδικεϊον άπέστειλε τήν άνωτέρω εἰσήγησιν προς τήν Κυβέρνησιν Κάτω Αὔστρίας, ὁ Μαχούτης και ὁ 'Αμοιρος παρέδιδον τήν διεύθυνσιν τοῦ έν Βιέννη έμπορικοῦ 'Αργέντη εις τὸν έν τῷ μεταξὺ άφιχθέντα Ζωρζήν 'Αργέντην, κοινοποιοῦντες συγχρόνως τοῦτο δι' έγκυκλίω, έλληνιστί και γερμανιστί συντεταγμένων. 'Ιδοὺ ἡ έλληνικὴ έμπορικὴ έγκύκλιος:

«Βιέννα, 1798, 10βρίου 10.

Διὰ τῆς παρουσίας μας σᾶς δηλοποιοῦμεν ὅτι ἡ ντιρετζιόν ὅπου έστάθη ἔως σήμερον εις τὸ Νεγότζιον τοῦ έν Βιέννη ἐδῶ ὀσπιτίου Εὔστρατιου 'Αργέντη και Συντροφίας ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς έπιτρόπους τοϋ 'Ανδρέα Μαχούτης και Κωνσταντίνου 'Αμοιρον άπερνᾶ σήμερον εις τὸν σύντροφον τοῦ αὐτοῦ ὀσπιτίου τὸν Ζωρζήν 'Αργέντην, ὅστις ὡς πληροξοσύσιός του και τέλειος έπιτροπος ἀπὸ ὄλον τὸ σῶμα τῆς συντροφίας του ἔχει νά δώση εις τὸ ἐξῆς κάθε τέλος τῶν 'Ιντερέσων τοῦ αὐτοῦ ὀσπιτίου με τὸν ἴδιον χαρακτήραν του και ὑπὸ τῆς ἰδίας Δίτας «Εὔστρατιός 'Αργέντη και Συντροφία» ὡς κάτωθεν βλέπετε. Προσέχετε λοιπὸν παρακαλῶμεν εις τὸ ἐξῆς νά μὴ δώσητε τήν παραμικρὰν πίστιν εις άλλην ύπογραφὴν ἢ χαρακτήραν, εἰμὴ μόνον εις τὸν ἴδιον ἰδικὸν του.

Σᾶς προσκυνοῦμεν και μένομεν

οἱ Δοῦλοι σας 'Ανδρέας Μαχούτης και Κωνσταντίνος

'Αμοιρος

ὑπέγραφον ἔως τώρα δι' έπιτροπίας Εὔστρ. 'Αργέντη και Σίας ὁ Δοῦλος σας Ζωρζής 'Αργέντη θέλει ὑπογράψει εις τὸ ἐξῆς Εὔστρ. 'Αργέντη και Συνφία.»

Τήν αὔστριακὴν ὑπηκοότητα άπέκτησεν ὁ Μαχούτης τήν 18 Δεκεμβρίου 1798, ἴδιον ὅμως έμπορικὸν οἶκον δὲν κατῶρθωσε νά ιδρύση τοῦλάχιστον μέχρι τοῦ 'Ιουνίου τοῦ έτους 1799, διότι παρά τὰς ἱκανότητάς του και τήν εργατικότητά του δὲν κατῶρθωσε νά συγκεντρώση τὸ βασικὸν

έμπορικὸν κεφάλαιον τῶν 20.000 φιορινίων. Πιθανὸν δὲ ὁ Θεσσαλὸς ἐκεῖνος νά διῆλθε και τὰ ὑπόλοιπα ἔτη τῆς ζωῆς του ὡς λογιστῆς διαφόρων άλλων έμπορικῶν οἴκων.

*

III. ΖΗΣΗ ΔΑΟΥΤΗΣ

'Η άποσκίρτισις έκ τῆς τουρκικῆς ὑπηκοότητος 'Ελλήνων τινῶν τῆς Βιέννης εὐθὺς μετὰ τὸν στραγαλισμὸν τοῦ Ρήγα και τῶν συντρόφων του φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο έντελῶς άσχετος προς τὸν άποτροπιασμόν, τὸν ὁποῖον προεκάλεσεν εις τήν ψυχὴν των τὸ τραγικὸν ἐκεῖνο γεγονός και ἔθνικὸν δυστύχημα. Οὔτω διάφοροι έμποροι, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὁ 'Αναστάσιος Χριστοδούλου, ὁ Γεώργιος Καρίλλας, ὁ 'Ανδρέας Μαχούτης και πρώτος ἐξ ὄλων ὁ Ζήσης Δαούτης, ὑπέβαλον κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1798 αίτησιν προς άπόκτησιν τῆς αὔστριακῆς ἰθαγενείας.

'Ο Δαούτης κατήγετο ἀπὸ τὸν Τύρναβον τῆς Θεσσαλίας και ἐκεῖθεν μετέβη εις τήν Μολδοβλαχίαν. Πότε ὅμως ἔφυγεν ἀπὸ τήν γενέτειράν του και πόσον χρόνον διέμεινεν εις τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας, δὲν είναι γνωστὸν. 'Εν τούτοις, ἢ ἐκεῖ διαμονὴ του πρέπει νά διήρκεσε μέχρι τοῦ 1790, διότι κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο μετέβη οὔτος εις τήν Βιέννην, ὅπου ἐγκατεστάθη πλέον ὀριστικῶς.

Οἱ δύο Θεσσαλοὶ Ρήγας και Δαούτης συνεδέθησαν πιθανάτα ὄχι μόνον ἀπλῶς συναντηθέντες έν Μολδοβλαχία και έν Βιέννη ἀλλά και διὰ τοῦ κοινοῦ των προς διαφωτισμὸν τοῦ Γένους. 'Οπως ὁ Ρήγας, ἐλθὼν κατὰ τὸ 1790 εις τήν Βιέννην ὡς γραμματεὺς και διερμηνεὺς τοῦ Χριστοδούλου Κίρλαντ ἢ βαρῶνου Langenfeld¹⁵, συναπεκόμισε και τὰ χειρόγραφα του και ἐξέδωκεν ἐκεῖ τὰ πρώτα ἔργα του, ἦτοι τὸ «Σχολεῖον τῶν ντελικάτων ἔραστῶν» και τὸ «Φυσικῆς ἀπάνθισμα», οὔτω και ὁ Δαούτης ἀπελθὼν ἐκ Μολδοβλαχίας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συναπεκόμισε μίαν χειρόγραφον συλλογὴν του ἐκ διαφόρων στιχουργημάτων, ἦτις άποτελεῖ τήν πρώτην νεοελληνικὴν ποιητικὴν ἀνθολογίαν.

Τὸ ὅτι ἡ συλλογὴ ἐκεῖνη δὲν προωρίζετο δι' άποκλειστικὴν τοῦ συλλέκτου χρῆσιν, άποδεικνύεται ἀπὸ ἓν ποιητικὸν άπόσπασμα ὅπερ άσφαλῶς παρεχώρησεν ὁ Δαούτης εις τήν ἔφημερίδα τῶν Μαρκίδων Πούλιου προς δημοσίευσιν εις τήν ἐπ' εὐκαιρίᾳ λογοτεχνικῆς τῆς στήλην¹⁶. 'Η προσφορὰ ἐκεῖνη, ἢ ὁποία συμπίπτει με τήν έν Βιέννη ἔθνικὴν δράσιν τοῦ Ρήγα, καθὼς και ἡ προθυμία τοῦ Δαούτη, ὅπως ἐγγραφῆ μεταξὺ τῶν πρώτων συνδρομητῶν τοῦ τότε ἐκδιδόμενου «Νέου 'Αναχάρσιδος»¹⁷, μαρτυροῦν τήν συμπαράστασιν του εις τὸ ἔργον τοῦ Θεσσαλοῦ ἔθνεγέρτου και τῶν συντρόφων του.

'Οτε ὅμως ὁ Δαούτης εἶδε τὸ ἔργον ἐκεῖνο ἐπισφραγίζόμενον διὰ τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου τῶν δημιουργῶν του, ἀπεφάσισε νά διακόψῃ πᾶσαν πολιτικὴν ἐξάρτησιν ἀπὸ τῶν προαιωνίων ἔθνικῶν δημίων και προς τοῦτο ὑπέβαλεν εις τὰς αὔστριακὰς ἀρχὰς τήν ἐξῆς αίτησιν:

«'Υπεραξιώτιμον καισαροβασιλικὸν Δικαστήριον Εὐγενῶν Κάτω Αὔστρίας. 'Ο ὑπογεγραμμένος, ὅστις ὡς εμφαίνεται ἐκ τοῦ συνημμένου διαβατηρίου (Α) τυγχάνει 'Ελλην έμπορος και Τοῦρκος ὑπήκοος, ὅστις εὔρισκεται ένταϋθα ἀπὸ τοῦ έτους 1790 και διευθύνει μετ' έπιτυχίας τὰς έμπορικὰς του ἔργασίας, ὡς τοῦτο δηλοῦται ἐκ τοῦ ἐπίσης συνημμένου πιστοποιητικοῦ (Β), και ὅστις ἐπὶ πλέον ἔχει ἐπιδείξει έντιμον συμπεριφορὰν, ἀποβάλλει διὰ τοῦ παρόντος τήν τουρκικὴν ὑπηκοότητα και ὑποτάσσεται ὑπὸ τὸ καισαροβασιλικὸν σκῆπτρον και έπομένως δηλοῖ, ὅτι είναι διατεθειμένος νά καταβάλλῃ πάντα τὰ ἐπιβαλλόμενα δη-

15. Βρανοῦσης Λ., Ρήγας (Αθήναι 1953), σσ. 28-29. Λάιος Γ., ὁ βαρῶνος Λάνγκενφελντ και ὁ Ρήγας Βελεστινλής, περ. «'Επιθεώρηση Τέχνης», τόμ. Α' άριθ. 6 (Αθήναι 1955), σσ. 435-441.

16. «'Εφημερίς» Βιέννη 1797, σ. 570.

17. 'Ενθ' άνωτέρω, σ. 585.

μόσια τέλη, καθώς και τὸ τέλος ἀποσκιρτήσεως καὶ τὸν φόρον κληρονομίας. Ὅθεν παρακαλεῖ, ὅπως τὸ ὑπεραξιότιμον Δικαστήριον Εὐγενῶν εὐδοκήσῃ νὰ προσλάβῃ τοῦτον ὡς καισαροβασιλικὸν ὑπήκοον καὶ δώσῃ τὴν ἐντολήν, ὅπως ἐκδοθῇ τὸ σχετικὸν πιστοποιητικὸν ἰθαγενείας.

Βιέννη τῆ 8ῃ Ἰουλίου 1798

Ζήσης Χατζη-Δαούτου,

Ἑλλήν ἔμπορος καὶ Τοῦρκος ὑπήκοος»¹⁸. (Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

Τὴν ἀνωτέρω αἴτησιν διεβίβασε τὸ Δικαστήριον Εὐγενῶν πρὸς τὴν Κυβέρνησιν Κάτω Αὐστρίας (10-7-1798), ἡ ὁποία ἔδωκε τὴν ἐντολήν εἰς τὸ Ἐμποροδικεῖον (24-7-1898), ὅπως τοῦτο συγκεντρώσῃ τὰς ἀναγκαῖας πληροφορίας περὶ τοῦ Δαούτη καὶ ὑποβάλλῃ περὶ αὐτοῦ σχετικὴν ἔκθεσιν. Τὸ Ἐμποροδικεῖον ἐκάλεσε τοὺς ὑπογράψαντας τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ πιστοποιητικά, προσελθὼν δὲ ὁ ἔμπορος Δημήτριος Πατζάνης ἐπέδειξε τρεῖς ἀποδείξεις πληρωμῆς κεφαλικοῦ φόρου ὑπὸ τοῦ Δαούτη διὰ τὰ ἔτη 1787, 1788 καὶ 1789 καὶ κατέθεσεν ὅτι ἀπὸ τοῦ 1790, ἀφ' ὅτου οὗτος εὕρισκετο ἐν Βιέννῃ, οὐδένα φόρον ἐπλήρωσεν εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος.

Ἐκ τῆς μαρτυρίας ταύτης λαβὼν ἀφορμὴν τὸ Ἐμποροδικεῖον ἀνέφερεν εἰς τὴν ἀπὸ 27-8-1798 ἔκθεσιν του, ὅτι κατόπιν τοῦ ἀπὸ 16 Ἰουλίου 1769 διατάγματος τῆς Μαρίας Θηρεσίας ἕκαστος Τοῦρκος ὑπήκοος, διαμένων ἐν ταῖς καισαροβασιλικαῖς χώραις, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀνανεώσῃ κατ' ἔτος τὴν ἀδειαν παραμονῆς του καί, ὅταν ἠθελε νὰ ἀποκτήσῃ τὴν αὐστριακὴν ἰθαγένειαν, θὰ ἔπρεπε νὰ καταθέσῃ τὰς εἰς αὐτὸν χορηγουμένας ἐτήσιās ἀδείας ὑπὸ τῶν αὐστριακῶν ἀρχῶν. Ἡ πείρα ὁμως διδάσκει, συνεχίζει ἡ ἔκθεσις, ὅτι οἱ πλείστοι Τοῦρκοι ὑπήκοοι διαμένον ἐνταῦθα ἄνευ ἀδείας παραμονῆς καὶ ὅτι δὲν παρουσιάζουν κατ' ἔτος ἀποδείξεις πληρωμῆς τοῦ κεφαλικοῦ φόρου, ὅπερ ἀντίκειται εἰς τὸ ἀπὸ 6 Ἀπριλίου 1796 ἐκδοθὲν αὐτοκρατορικὸν διάταγμα. Ἴνα λοιπὸν ὁ ἐνδιαφερόμενος ἀποκτήσῃ τὴν αὐστριακὴν ὑποκοότητα, θὰ πρέπει νὰ παρουσιάσῃ ἀποδείξεις ὅτι ὡς Τοῦρκος ὑπήκοος ἐτήρησε τὰς ἀνωτέρω ὑπὸ τοῦ νόμου προβλεπομένας διατάξεις. Ἐὰν δὲ οὗτος θέλῃ νὰ ἀσκῇ χονδρικὸν ἐμπόριον με ἐμπορεύματα ἐκ Τουρκίας, τότε θὰ πρέπει κατὰ τὸς κειμένους νόμους, καὶ διὰ κατὰ τὸ ἀπὸ 13 Φεβρουαρίου 1798 ἐκδοθὲν διάταγμα, νὰ ἀποδείξῃ ὅτι διαθέτει ἐνταῦθα βασικὸν ἐμπορικὸν κεφάλαιον ἐξ 20.000 φιορινίων καὶ ὅτι ἔχει δηλώσει τὴν φέρμαν του καὶ τὸ συνεταιρικὸν του συμβόλαιον πρὸς πρωτοκόλλησιν. Ἐν ἐναντία περιπτώσει θὰ πρέπει νὰ τοῦ ἀφαιρηθῇ τὸ δικαίωμα ἀσκήσεως ἐμπορίου, τὸ μέτρον δὲ τοῦτο θὰ πρέπει νὰ γενικευθῇ, διότι ἄλλως οὐδέποτε θέλει ἀποκατασταθῆ κάποια τάξις μεταξὺ τῶν ἐνταῦθα Ἑλλήνων ἐμπόρων, οἱ πλείστοι τῶν ὁποίων ἐκήρυξαν ἐσχάτως μεγάλας πτωχεύσεις, πολλοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐδραπέτευσαν εἰς τὴν Τουρκίαν¹⁹.

Παρ' ὅλα ταῦτα τὸ αὐτὸ Ἐμποροδικεῖον ἐπρότεινε εἰς τὴν ἀπὸ 10-12-1798 γνωμάτευσίν του, ὅπως ὁ Δαούτης λόγῳ τοῦ ἀποδεδειγμένου ἐντίμου χαρακτήρος του καὶ τῶν ἐμπορικῶν του γνώσεων προσληφθῇ εἰς τοὺς καισαροβασιλικούς ὑπήκοους, διότι ἐξ ἄλλου — προσέθεσε — πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι σχεδὸν οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων καὶ Τοῦρκων ὑπήκοων γνωρίζει καλῶς τοὺς σχετικὸς νόμους καὶ ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ τοὺς τηρῇ.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχον ὑποβάλλει αἰτήσεις πρὸς ἀπόκτησιν τῆς αὐστριακῆς ὑπηκοότητος καὶ ἄλλοι Ἑλληνες, ἀφοῦ δὲ ἀντηλλάγη ἡ συνήθης ἀλληλογραφία μεταξὺ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν, ἡ Κυβέρνησις Κάτω Αὐστρίας ἀπέστειλεν εἰς τὸ Ἐμποροδικεῖον τὸ ἐξῆς ἔγγραφον:

18. Allgemeines Verwaltungsarchiv, Landrecht, f 11)75)1798.

19. Archiv der Stadt Wien, Turkische Untertanen Nr. 87.

«Ἀφοῦ ἐκ μέρους τοῦ καισαροβασιλικοῦ Δικαστηρίου Εὐγενῶν ἐχορηγήθησαν πιστοποιητικά αὐστριακῆς ἰθαγενείας εἰς τοὺς μέχρι τοῦδε Τοῦρκους ὑπήκοους Ζήση Χατζη-Δαούτου, Ἑλληνα ἔμπορον, Ἀναστάσιον Χριστοδούλου, πρῶην Ἑλληνα ἔμπορον, Ἀνδρέαν Μαχούτην, λογιστὴν, καὶ Γεώργιον Ἀθανασίου Καρίλλαν, βοηθὸν ἐν τῷ ἐμπορικῷ οἴκῳ τῶν ἀδελφῶν Τσετέρη καὶ Σίας, ἔχομεν τὴν τιμὴν νὰ κοινοποιήσωμεν ὑμῖν τοῦτο πρὸς γνώσιν καὶ γενικῶς διὰ τὰ καθ' ὑμᾶς με τὴν προσθήκην ὅτι εἰς ἕκαστον τῶν ἀνωτέρω πρέπει νὰ γίνῃ ρητὴ ἐξήγησις ὅτι δὲν ἔχει δικαίωμα νὰ ἀσκῇ οἰονδήποτε ἐμπόριον, ἐφ' ὅσον δὲν ἔχει ἀποδείξει ὅτι κατέχει τὸ διὰ τοὺς καισαροβασιλικούς ὑπήκοους ἀπαιτούμενον βασιλικὸν ἐμπορικὸν κεφάλαιον, δὲν ἔχει δηλώσει τὴν φέρμαν του πρὸς πρωτοκόλλησιν καὶ δὲν ἔχει λάβει ἐντεῦθεν τὴν ἐγκρισιν ἀδείας πρὸς ἄσκησιν χονδρικοῦ ἐμπορίου.

Βιέννη 8 Ἰανουαρίου 1799

Wilhelm von Haan.»²⁰

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ).

Ἐγκατασταθεὶς πλέον ὀριστικῶς ὁ Δαούτης ἐν Βιέννῃ ἐξηκολούθησε τὰς ἐμπορικὰς του ἐργασίας, ἐπιδιδόμενος συγχρόνως εἰς μελέτας καὶ μεταφράσεις ἔργων κοινωφελῶν, μετὰ παρέλευσιν δὲ ἀρκετῶν ἐτῶν ἤρχισε νὰ φέρῃ εἰς τὴν δημοσιότητα δείγματα ἐκ τῆς μακρᾶς πνευματικῆς του συγκομιδῆς.

Πρῶτον ἐξέδωκε τὸ βιβλίον «Διάφορα ἠθικὰ καὶ ἀστεία στιχορρηγήματα» (Βιέννη 1818)²¹, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀπευθυνόμενος ὡς ἐν προλόγῳ «πρὸς τοὺς Ἀναγινώσκοντας» (σ. 5-6) ἀναφέρει ὅτι «εἰς Ἰάσιον καὶ Βουκουρέστιον εὕρισκόμενος πρὸ χρόνων ἡδὴ ἱκανῶν», δηλαδὴ πρὸ τοῦ 1790, κατήρτισε μίαν ποιητικὴν συλλογὴν, ἀντλήσας ἀπὸ διάφορα λευκώματα, κοινῶς «Μισμαγιά» λεγόμενα, τῶν φίλων του, ἐκφράζει δημοσίᾳ τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς ἀγνώστους δημιουργοὺς τῶν ποιημάτων ἐκείνων καὶ τονίζει ὅτι εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ὁ ἔπαινος καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἐκ μέρους τῶν φιλοκάλων ἀναγνωστῶν του, διότι οὗτος εἶναι «μόνον τὸ ὄργανον τῆς ἐκδόσεως». Ἐπίσης ἀναγγέλλει ὅτι, ἐπειδὴ δὲν εἶχε πρὸς τὸ παρὸν τὴν ἀπαιτουμένην δαπάνην διὰ τὴν ἐκτύπωσιν ὀλοκλήρου τῆς ποιητικῆς του συλλογῆς, τὸ ὑπόλοιπον μέρος ἐμελλε νὰ τὸ ἐκτυπώσῃ μετὰ τὴν ἐκδοσιν δύο ἄλλων βιβλίων του μεταφρασθέντων ἐκ τῆς Γερμανικῆς, ἦτοι ἐνός ἱστορικοῦ καὶ ἐνός ἠθικοῦ. Ἐπειτα παρακαλεῖ τοὺς ὁμογενεῖς ἀφ' ἐνός μὲν νὰ τὸν ἐμψυχώσουν με τὴν συνδρομὴν των, διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ «καὶ τῶν εἰρημένων τὴν μετάφρασιν, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων εἰς τὸ ἡμέτερον γένος ἐπωφελῶν καὶ κατὰ δυστυχίαν ἀκόμη λειπόντων», ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ τοῦ ἀποστέλλουν, ἐὰν ἔχουν, στιχορρηγήματα ἢ ἄλλα ἠθικὰ συγγράμματα, τὰ ὁποῖα οὐτοὶ ἀδυνατοῦν ἢ δὲν θέλουν νὰ δημοσιεύσουν, καὶ ὑπόσχεται ὅτι ἀναλαμβάνει οὗτος τὴν φροντίδα τῆς ἀμέσου ἐκτυπώσεως, «διὰ νὰ μὴ κείτωνται νεκρά, ἀναφέρων τὰ τίμα ὀνόματά των.» Ἐν τέλει παρακαλεῖ, ὅπως τὰ ἀποστέλλουν «ὅσον τὸ δυνατόν καθαρά ἀπὸ ξένας λέξεις.»

Τὰ ποιήματα τῆς ἐν λόγῳ συλλογῆς εἶναι ἠθικοῦ καὶ ἐρωτικοῦ περιεχομένου. Τὸ ἐν σελ. 66-67 δημοσιευόμενον ὀκτάστροφον ποίημα «Κάθε καιροῦ μεταβολή...» εἶναι σχεδὸν τὸ αὐτὸ με τὸ ἐν τῇ «Ἐφημερίδι» (1797, σ. 570) δημοσιευθὲν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ὁμως ἐλλείπει ἡ προτελευταία στροφή προφανῶς λόγῳ ἐλλείψεως χώρου.

Τὸ ἐπόμενον ἔτος ὁ Δαούτης ἐξέδωκε τὸ ἡδὴ ἀναγγελθὲν ἱστορικὸν βιβλίον του, ὅπερ ἐπιγράφεται «Μεγάλα

20. Ἐνθ' ἀνωτέρω.

21. Τὸ περιεχόμενον τῆς πρώτης αὐτῆς ποιητικῆς ἀνθολογίας κατέστη γνωστὸν εἰς τὸ σύγχρονον ἀναγνωστικὸν κοινὸν ἀφ' ὅτου ὁ λογοτέχνης καὶ ἱστορικός Λέανδρος Βρανούσης ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ βιβλίον του «Οἱ Πρόδρομοι» (Ἀθῆναι 1955' 1956'), σ. 65-66 καὶ 69-77, χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα μετ' εὐστοχῶν παραλληλισμῶν καὶ παραπομπῶν εἰς ἀντίστοιχα δημοσεύματα.

ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ Ν.Α ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΗΣ

ΕΛΕΝΗΣ ΧΑΛΚΙΑ

Δημοδιδασκαλίσης

συμβεβηκότα εκ μικρών αιτίων προξενηθέντα. 'Ιστορικόν δοκίμιον εις δύο τμήματα διηρημένον, Γαλλιστί πρώτον συγγραφέν υπό Ριχέρου, εκ τής γερμανικῆς δὲ μεταφράσεως εις τήν καθομιλουμένην 'Ελληνικὴν γλώσσαν ἐλευθέρως μετενεχθέν...» (Βιέννη 1819). Πρόκειται περὶ τοῦ ἐκλαϊκευτικοῦ βιβλίου «Essai sur les grands evenements par les petits causes» τοῦ Γάλλου ἱστορικοῦ καὶ βιογράφου Adrien Richer (1920-1798), τὸ ὁποῖον μετεφράσθη καὶ ἐξεδόθη γερμανιστί ὑπὸ τὸν τίτλον «Grosse Begebenheiten aus kleinen Ursachen.» Ἴδου δὲ μία ἀγγελία περὶ τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως καὶ τῆς ἀρχομένης ἐκδόσεως, τὴν ὁποίαν ἐδημοσίευσεν ὁ Δαούτης εἰς τὸν «Λόγιον Ἑρμῆν» (1819, σ. 147):

«ΑΓΓΕΛΙΑ. Μὲ τὸ νὰ ἤξεύρω ὅτι πᾶς ἄνθρωπος εἶναι ὑπόχρεος νὰ συνεισφέρει τι καλὸν κ' ἐπωφελὲς εἰς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ μάλιστα εἰς τὸ γένος του, διὰ τοῦ κι ἐγώ, ἀναγινώσκων πρὸ χρόνων ἰκανῶν τὸ ἐκ τῆς Γαλλικῆς γλώσσης εἰς τὴν Γερμανικὴν μεταφρασθὲν δοκίμιον τοῦ Κυρίου Ῥεχέρ, ὀνομαζόμενον Grosse Begebenheiten aus Kleinen Ursachen, ἴτοι Μεγάλα συμβεβηκότα προερχόμενα ἐκ μικρῶν αιτίων, κ' εὐρίσκων αὐτὸ ὠφέλιμον καὶ διὰ τὸ ἡμέτερον γένος, ἐκοπίασα καὶ τὸ ἐμετάφρασα εἰς τὴν ἡμετέραν καθομιλουμένην διάλεκτον. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο διαιρεῖται εἰς δύο μέρη ἢ τόμους, οἵτινες ἐμπεριέχουσιν ἐνενήκοντα πέντε διαφόρους ἀξίας ἀναγνώσεως ἱστορίας διαφόρων ἐθνῶν καὶ ὑποκειμένων.

Παρακαλῶ λοιπὸν τοὺς φιλομαθεῖς καὶ φιλόστορας, νὰ συνδράμωσιν εἰς τὴν εὐκολίαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ συγγράμματος τούτου, τὸ ὁποῖον εἶμαι εὐελπὶς, ὅτι θέλει φανῆ ἀρεστόν. Ἐπροσπάθησα νὰ φυλάξω ὅσον ἐνδέχεται ὕφος καθαρὸν κ' εὐληπτον.

Ἡ τιμὴ τῶν δύο τόμων διορίζεται εἰς ὅλα τὰ Καισαροβασιλικά χρώματα φιορίνια Ἀυγούστας τρία κ' ἔξω ἀπ' αὐτὰ δέκα γρόσια τῆς Τουρκίας, τὰ ὁποῖα θέλουν πληρωθῆ ἅμα μὲ τὴν παραλαβὴν τοῦ βιβλίου. Ἐπειδὴ δὲ τὸ σύγγραμμα εἶναι ἔτοιμον κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, θεοῦ θέλοντος, ἀρχίζει ὁ τύπος· ὅθεν παρακαλοῦνται οἱ Κύριοι ἐπιστάται τῆς συνδρομῆς νὰ στείλουν ὅσον τάχιστα τὰ τίμια ὀνόματα τῶν συνδρομητῶν, τὰ ὁποῖα θέλουν τυπωθῆ εἰς τὸ τέλος τοῦ Β' τόμου.

Ἐν Βιέννῃ 1819, Φεβρουαρίου 1

Ζήσης Δαούτης ἐκ Τυρνάβου τῆς Θεσσαλίας.»

Τοῦ διτόμου τούτου συγγράμματος, τὸ ὁποῖον ἔχει συνεχῆ σελίδωσιν καὶ ἀποτελεῖται ἐκ 440 σελίδων, προτάσσεται σύντομος πρόλογος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Δαούτης ἀπευθυνόμενος «πρὸς τοὺς φιλόστορας ἀναγνώστας» ἐξαίρει τὴν χρησιμότητα τῆς ἱστορίας διὰ τῶν ἐξῆς ἀπλῶν σκέψεων: «Τῶν τοιούτων συμβεβηκότων ἢ ἀναγνώσις ὁμολογεῖται, ὅτι συμβάλλει πολὺ πρὸς διόρθωσιν καὶ βελτίωσιν τῶν ἠθῶν· καὶ ἢ τῶν παρελθόντων γνώσις πόσον χρησιμεύει εἰς τὴν τοῦ μελλόντων ἐπιχειρημάτων εὐβουλίαν, καταλαμβάνει ἕκαστος εὐκόλως».

Τὸ βιβλίον τοῦτο πρέπει νὰ εἶχε ἐκδοτικὴν ἐπιτυχίαν, διότι τὰ ἐκ τῶν προτέρων παραγγελθέντα ἀντίτυπα ἀνέρχονται εἰς 1000 περίπου, ἂν κρίνη τις ἐκ τοῦ ἐν τέλει τοῦ ἔργου δημοσιευομένου καταλόγου τῶν συνδρομητῶν μετὰ τῶν ὁποίων περιλαμβάνονται ὁ Καποδίστριας, ὁ Ἰγνάτιος, ὁ Γαζής, ὁ Κωνσταντῆς, ὁ Φιλιππίδης καὶ ἄλλοι λόγιοι ὁμογενεῖς. Εἰς τὸν κατάλογον τοῦτο περιλαμβάνονται καὶ δύο ἀδελφαὶ τοῦ Δαούτη, ὀνομαζόμεναι Βασιλικὴ καὶ Πουλχερία, καθὼς καὶ ὁ ἐξαδελφός του Κ. Πολιάδης, τὰ μόνον γνωστὰ ὀνόματα ἐκ τοῦ κύκλου τῶν συγγενῶν τοῦ λογίου ἐκείνου ἐμπόρου ἐκ Θεσσαλίας.

Νύχτες στήν ἀπλόχωρη καὶ χαμηλὴ γῆ. Σκοτάδι βαθύ. Ἐδῶ καὶ λίγη ὥρα ξαπλώθηκε. Νομίζεις ὅμως πὼς δὲν εἶναι μεσάνυχτα.

Τόση εἶναι ἡ ἥσυχία καὶ ἡ σκοτεινιά στὸν ἀπέραντο κάμπο. Ὅλα ἔχουν βουβαθῆ.

Βιαστικά τὰ κοπάδια στὰ μαντριά τους ἔφθασαν. Κι' ὄλος ὁ κόσμος εἶναι στὰ σπίτια κλεισμένος: ζῶα καὶ ἄνθρωποι.

Μιά θολούρα γύρω σου καὶ καθὼς προχωρεῖς αἰσθάνεσαι νὰ ὑγραίνονται τὰ ροῦχα ποὺ φορεῖς, νὰ βουλιάζουν τὰ πόδια σου στὶς λάσπες καὶ τὸ κεφάλι σου νὰ εἶναι βαρὺ. Νύχτα χειμωνιάτικη.

Καθένας μας τότε νοιώθει μεγαλύτερη ἀνάγκη νὰ τὸν σπρώχνῃ σὲ μιὰ ζεστὴ γωνιά.

«Χαρὰ σ' ἐκείνους, ποὺ εἶναι στὰ σπίτια τους τέτοιες ὥρες. Καὶ γιὰ μένα ἔχει ὁ Θεός. Ἄς εἶναι καλὰ τὰ παιδιά μου». Αὐτὰ συλλογιέται ἕνας ἐργάτης, καθὼς προχωρεῖ γιὰ τὸ χωριό. Ἐρχεται ἀπὸ τὴν ἴδια πόλη. Λίγα μέτρα ξεμάκρυνε τώρα ἀπὸ τὴ γραμμὴ τοῦ τραίνου καὶ προχωρεῖ στὸ σκοτάδι καὶ τὴ μοναξιά. Πεζὸς συνέχεια ταξιδεύει. Θὰ παραγγεῖλῃ στὸ φύλακα τῆς λίμνης, ποὺ εἶναι στὸ χωριό νὰ βγάλουν πιὸ ἔξω τὰ συρματοπλέγματα, γιὰ νὰ μὴ χάνωνται τὰ ψάρια, μιὰ κι' εἶναι πολλὰ τὰ νερά.

Μὰ δὲν ξέρεي τὸ δρόμο. Πρῶτη φορὰ ἔρχεται.

Καὶ μάλιστα πεζός, γιὰτι ἀργησε λίγο κι' ἔχασε τὸ τελευταῖο τραῖνο. Θὰ περάσῃς, τοῦ εἶπαν τὸν Α', τὸν Β' σταθμό. Ἐνα, δύο καζέλα. Κι' ὅταν θὰ πλησιάσῃς στὸ τρίτο καζέλο καὶ θ' ἀντικρύσῃς τὴ μαζούλα, ποὺ εἶναι ἀπέναντι ἀριστερὰ ἀπὸ τὴ γραμμὴ, ὀὰ σταθῆς. Θ' ἀφίσης πίσω τὴ γραμμὴ, δεξιὰ τὴ μαζούλα καὶ νὰ μπροστὰ σου τὸ χωριό, καμμιὰ 800ριά μέτρα ἀπόσταση. Κι' αὐτός, πρὶν τὰ σκεπάσῃ ὅλα ἡ ὀμίχλη, κανόνισε. Τώρα ἀκολουθεῖ μιὰ διεύθυνση. Καὶ κεῖ καθὼς προχωρεῖ, στὸν ἄγνωστο τόπο, ἀπὸ μονοπάτι σὲ χαντάκι, ἀπὸ χαντάκι σὲ ὕψωμα καὶ χωράφι, ἀκοεῖ νὰ κτυποῦν κάτι πολὺ δυνατὰ. Βλέπει ὕστερα κάτι σκιές ν' ἀνεβοκατεβάζουν φῶτα ἀδύνατα, νὰ σκύβουν καὶ νὰ σηκώνονται ὀρθιες καὶ δὸς του νὰ κινῶνται συνέχεια. Καὶ τρομάζει στ' ἀληθινά. «Μὴν εἶναι οἱ ψυχὲς τῶν πεθαμένων; Μὴν εἶναι στοιχεῖα;» Δὲν ξέρει τί νὰ κἀνῃ. Σταυροκοπεῖται μ' εὐλάβεια καὶ προχωρεῖ. Ξεχωρίζει ἀργότερα ἀληθινὰ νέα παιδιά. Εἶναι ἀπ' τὸ χωριό. Βγῆκαν, τοῦ λένε κατόπι, γιὰ τὸ κυνήγι τοῦ σπουργίτη. Τώρα, ποὺ πλησιάζουν Χριστούγεννα, καθένας ἀπ' αὐτοὺς ἀγωνίζεται νὰ σκοτώσῃ τὰ περισσότερα. Πὼς θὰ φτιάσουν τίς κουλοῦρες γιὰ τὴ μεγάλη αὐτὴ γιορτὴ; Χωρὶς αὐτὰ; Ὁ ξένος μας προχωρεῖ πάλι ἀνήσυχος. Δὲν φανερώνει ὅμως τί τοῦ συμβαίνει. Ἐκεῖνα νομίζουν πὼς ξέρει τὸ δρόμο καὶ τὸ χωριό. Βλέπει τὰ φῶτα τῶν σπιτιῶν λιγοστά. Ὅσο πᾶνε καὶ λιγώτερα. Σὲ μιὰ στροφή του γλίστρησε. Ἐπεσε. Δὲν μπόρεσε νὰ προχωρήσῃ. Ἦταν κατάκοπος, χωμένος στὰ νερά. Κάθισε ἐκεῖ ἀρκετὴ ὥρα. Σχεδὸν ξεχάστηκε. Κάποτε πῆρε δύναμη καὶ νὰ, πετάχτηκε ἐπάνω. Μὰ τώρα μόλις καὶ σηκώνει τὰ πόδια του. Ἀργεῖ πολὺ. Ὅκαδες λάσπη ἀπὸ κοκκινόχωμα, σὰν στόκος, βρίσκεται πάνω του. Πὼς νὰ ἐλαφρώσῃ;

Τέλος ἔφθασε. Πλησιάζει στὸ ἀ' κτίριο. Τὸ βλέπει παράμερα, δίπλα στὴν ἐκκλησιά, νομίζει πὼς μένουν ἄνθρωποι καὶ φωνάζει ἀδιάκοπα. Πατρίδα. ἔ Πατρίδα. . . Πατριώτη, ἔ Πατριώτη. . . Ἀπὸ τὸ διπλανὸ σπίτι ἄκουσαν οἱ φύλακες του ποὺ ἀγρυπνοῦν καὶ γιὰ τὸ κοπάδι. Τότε. . . καὶ οἱ βοσκοί.

Τὸν ὠδήγησαν σὲ κείνον ποὺ ἤθελε.